

hatnánk Majort a színésznő elsuvasztásával. Ő vette oda a színházhoz. Meggondolatlanságból, hatalmi mohóságból, hogy nála szolgáljon valamennyi színészeti tehetség? Túltermelés volt minden szerepkörön a Nemzetiben az államosításig. Sallai Kornélia szerepszakmányában tizenketten is voltak. Csak kapásból sorolnám: Ferrari Violetta, Bánki Zsuzsa, Ilosvay Katalin, Sulyok Mária, Ruttkai Éva, Rohonczy Judit, a hamar meghalt Rápolthy Anna, a sugárzó Rákosi Mária, a gyönyörű Bartha Mária, Demeter Hedvig, Füzes Anna, Sívó Mária, Bornemissza Éva, Győri Ilona, Majláth Mária, Pádua Ildikó, hogy az apróbb leányszerepek alakítóiról ne is szóljunk: Létay Klári, Tóth Éva, Kornis Kató, Gáti Vilma, Ujvári Viktória. Évjárattal fölötte a vezető színésznők serege: Tőkés Anna, Váradi Aranka, Mészáros Ági, Somogyi Erzs, Szőrényi Éva, Oly Magda, Lukács Margit. Nem évtizedek névsorolvasása. Csak a háború utáni első három évadé. Nem számoltuk hozzá Ladomerszky Margitot, Pártos Erzsit, Orbán Violát, Szabados Piroskát, Peéry Pirit, Péchy Blankát, a korosabb karakterszínésznőket. Mind szerződött tag. És a főiskolás lányokat. Tülekedős szabad verseny. Fölöttük korban ott van Bajor Gizi, Makay Margit, a kortalan Gobbi Hilda. Fojtogató bőség. Sallait megrettentette a színpadon kívüli harc a létért. Ijedtében segédeszközökhoz menekült. Hamar versenyképtelen lett a szereposztásnál. A Nemzeti Színház tele volt híres ivókkal. Kezdve az igazgatón. De bírták. Nem itták veszélybe az előadást.

Az államosításkor szétosztják a társulat erőit. Sallait átszerelik a frissiben megalakult Ifjúsági Színházhoz. A még dramaturg szakos főiskolai hallgató Gáli Józsefet fölkarolja. Eteti-ápolja, tanítja, szereti. A fiatal drámaíró t vérevel táplálja. Gáli megírja *Erős János* című meseszatírját. Színre kerül az Úttörő Színházban (1951). Plankenhorst Antoinette Jókai *A kőszívű ember fiaiban*, Apáthi Imre rendezésében. Baradlayné Dajka Margit vendégként és a színház tagjai közül Orsolya Erzs.

1956-ban, évad közben fölmond Szendrő Ferenc igazgatónak. Akkoriban ez nem szokásos eljárás. Sallai ráun a foglalkoztatás-nélküliségre. *A kőszívű ember fiaiban* eljátszott szerepét a túlzott részletezéssel nem sokat bajlódó kritikusok – Keszi Imre, Vitányi János (!) – klisészerűnek ítélik. Úgy tetszik, mintha szándékos rosszindulat venné körül. Pedig ez csupán a lecsúszottnak kijáró részvétlenség. A Jókai-dramatizálás háromszázadik előadása táján Szemere Vera átveszi tőle egyetlen szerepét, Plankenhorst Antoinette-et. Trenyov *Gimnazisták*-jában csak egy leánygimnáziumi tanárnő mellékszerepét kapja: sértetten ledolgozza magát a falujáró Déryné Színházhoz. Nekieseredett döntését nem igazolták az évek. Árnyékba került. Kikoptott a színészetből. De legalább játszott. Színésznek végül is ez a fontos.

1964-ben láttam utoljára. Szécsi Ferenc rendezésében Bernarda Albát játszotta. A kasztíliai paraszttasszonyból rangos-módos magyar nagyasszonyt mintázott. Helyenként fejedelmi uralkodó erővel, mélyről fölötörő pompás gonoszsággal zsarnokoskodott leányai fölött. Ezeket a szavakat puskáztam. A Népszabadságban 1964. január 28-án megjelent kritikából. Ha emlékezetemre hagyatkozom: halom rekedtes, érzéki hangját. Zengő beszédét. Plasztikusan formált szavait. Tudta a pátosz és a kifejezés rézsarányának titkát. Sosem tévedt recitálásba, üres színi jangjongsba. Erőtéljes volt. Kifejező. Vonzó. Titokzatos. Megismétlendő: 1964-ben. Az évben kitüntették Jászai Mari-díjjal. 1974-ben nyugdíjazták. Férje Csengery László banktisztviselő, Cs. János klasszika-filológus unokája.

Anyanyelvét használva Ingeborg Bachmann-verseket fordított a Nagyvilág folyóiratnak. Az utolsó években Pest környéki öregek otthonában gondozzák. Időnként hazalátogat családjához. Közel negyven éve láttam utoljára színpadon.

MOLNÁR GÁL PÉTER

Némethy Ferenc

(1926–2003)

Némethy Ferenc *A sárkányban*

Schiller Kata felvétele

Némethy Ferenc – jogi tanulmányok és egy, az Operaház kórusában töltött szezon után – különös pályát futott be nem több, mint két színházban. 1951 és 1969 között Miskolcon volt színész, az ötvenes évek végétől a színház egyik oszlopa, a társulat ékessége. Itt kapta a Jászai-díjat, majd az érdemes művészi kiténtetést, és olyan abszolút vezető szerepeket alakított, mint az *Ilyen nagy szerelem* Taláros ura, a *Koldusopera* Peacockja, a *My Fair Lady* Higginse, *Az ügynök halála* Willy Lomanje, *A fizikusok* Möbiusa vagy a *Tóték* őrnagya; mellette Kohout Lidáját, Dürrenmatt Mathilde von Zahndját, Örkény Tótnéját a felesége, Vargha Irén alakította. A Miskolc-örzerte ismert, népszerű színészpár 1969-ben jött „fel” Budapestre, ahol Némethyt Madách színházi szerződés várta; itt is játszott a szó szoros értelmében haláláig. A fővárosban azonban – amint ez több, idősebb korban Budapestre szerződő neves vidéki színésszel megesett – epizódszínész lett; olyan szerepek jutottak neki, mint Szerémy György a *II. Lajos királyban*, Lojális úr a *Tartuffe*-ben, Rudolf császár, Lovel és Plátó *Az ember tragédiájában*, a Tanító a *Patikában*. A végén nem egy interjújában már ő is vérbeli epizodistának mondta magát, mint ahogy erre a korszakra eső kiténtetését, a 2002-es Aase-díjat is „az emlékezetes pillanatok” művészeként nyerte el. Ismertsége mégis országos volt, de nem a színház, hanem a televízió (a *Szomszédok*, a *Kisváros* orvosfigurái) révén.

„Ifjúkoromban szerettem volna magas és barna lenni. Azt hittem, könnyebb az élete annak, akinek nem kell az alkatával megküzdenie” – vallotta 1983-ban, majd hozzátette: „Ma már vállalom saját magam.”

A trubadúr Luna grófjától (mert Miskolcon ezt is énekelte) Svarc *A sárkányának* hármass szerepéig hosszú, alázatos és érdemes színészi pálya vezetett. Szakmabeliek és művészetrajongók sokfajta és változatos emléket raktározhattak el Némethy Ferenc színészetéről.